

cilíndrics se cortan el uno al otro» es documenta des de 1661, però degué existir des de molt abans. Des del castellà degué passar al francès, ja en l'Edat Mitjana car en aquesta llengua, ja en els Ss. XIII-XV, es troba *croix o croisée d'augibe*, després escrit *ogive*; la forma del francès antic passà al català, on trobem «carreus, finestres, *augives* y sinch claus picades» en un doc. igualadí de 1625 (*AlcM*). En francès resulta documentat ja el 1245, en català antic, segons Torres, *giva* el 1381, 1383 (bis), 1477 i 1478 (en castellà amb aquest sentit *algiba* els anys 1524, 1529, 1532, 1542 i 1546. La *i* demostra que el punt de partida hagué de ser a Castella, però l'alteració en *aug-* s'hagué de produir en francès, i d'ací el mot tornà en la forma alterada a les llengües hispàniques modernes i a les altres. D'aquest *algiba* degué ser pres *arquiva* 'dipòsit d'aigua potable en les naus' (*DAG.*).

DERIV.: *Aljubar* 'recollir aigua en aljub' (1539); *aljuber* o *aljuper*. Dim. *aljubet* o *aljupet* (supra). D'*ogiva*: *ogival* [S. XIX].

Aljuba 'túnica mora', V. *gipó* *Aljubar*, V. *aljub* i *gipó* *Aljuber*, *-uper*, *-upet*, V. *aljub*

+ALJUVA (versemblantment millor ortografia que no pas *aljuba*), 'contrafort o paret de reforç per apuntalar-ne una altra que s'inclina': com que també es troba *adjuva*, sembla tractar-se d'un mot mig-savi format per arquitectes partint del llatínisme *adjuvar* 'ajudar', ll. *adjuvare*. □ 1.^a doc.: *aljubas*, 1639; *adjuva*, Lab. 1839, i c. 1910, P. Bertrana.

AlcM cita «en los dos pilars o *aljubas*» en un doc. de 1639 i una definició «puntal de pedra per reforçar una paret o marge» que no sabem qui els va comunicar des de la Ribera de Sió (i donen una pronúncia *aužúbę* que, atribuint-la a la mateixa Ribera, és evident errada de còpia per *ažžúbę*). Coneixia viu el mot des d'una visita al Castell d'Algerri, el 1956, en què m'ensenyaren amb aquest nom el gran contrafort o paret amb què s'hagué de reforçar la paret forana de la imponent ruïna, que es decanta amenaçadorament dalt del poble.

Després, rellegint el sinistre passatge del *Josafat* de Bertrana (cap. 9, ed. Selecta, p. 87), l'hi vaig veure en una orientadora variant: «quan tingué tapada aquella mena de tomba oberta en el gruix de l'*adjuva*, semblà asserenar-se un xic». No és improbable que l'usin a la ciutat dels Setges per tradició de les venerables «pedres de Girona», car es tracta d'un mot poc conegut (manca *DAG.*, *DBal.*, *DFa.*, etc.) i d'una variant encara menys divulgada; és veritat que ja figura amb la mateixa grafia en Lab., i des de 1839,¹ però Bertrana l'usa amb el sentit de 'mena de paret' (les internes del campanar de la catedral), ben constatat en molts llocs, mentre que Lab. el defineix vagament puntal.

AlcM en dóna algunes altres dades locals i recents: *anjuba* «puntal de pedra que forma peu de murada i serveix per reforçar una paret o marge» a la Granadella i Sta. Coloma de Queralt; *enjub* que

atribueix al Pla d'Urgell ha de ser una confusió de lexicògraf aficionat amb *aljub-enjub*, car no hi ha confirmació enlloc de tal forma masculina, i no hi ha possibilitat d'enllaç amb el sentit del nom de la cis-terna.

Per tant no veig altra etimologia possible que relacionar amb el verb llatinizant *adjuvar* (del qual ja hi ha algun testimoni medieval en català, *AlcM*), perquè l'*aljuva* ajuda a mantenir dreca la paret amenaçada.

S'hi podria fer objecció fixant-nos en una curiosa variant local que En Joan Sales va anotar en una de les precioses enquestes toponímiques amb què va ajudar-me (1955): *anğúzes* «contraforts de pedra per sostenir una paret» li definí als Omells de Na Gaia (Segarra) un home que li parlava de cases del poble que en tenen; però si li cridà tant l'atenció fins al punt d'anotar-ho a l'enquesta toponímica és perquè el mot coincidí exactament amb la pron. i el sentit que també li donen a Vallclara, d'on és oriünd i que es troba relativament lluny dels Omells (a la Conca de Barberà); també ho ha sentit alguna vegada a les muntanyes de Prades. De fet *AlcM* dóna *enjusa* a Valls «contrafort que dóna resistència a una paret» i *anjusa* al Pla de Cabra «puntal de pedra per reforçar una paret». ¿Seria aquesta la forma etimològica? En principi ja és menys versemblant, estant reduïda a una àrea tan circumscrita: reparem que de Prades als Omells només hi ha 23 km. en línia recta, i altres tants de Vallclara al Pla de Cabra o Valls, i que tots són en les parts de llurs comarques que afronten entre elles. L'àrea d'*aljuba* ~ *-uva* s'estén a quasi tot el Principat.

Hem de creure, doncs, al contrari, que això és degut a una ultracorrecció de la pronúncia *aşua* per *aşusa*, *roella* per *rosella*, *pallarès* i *ribagorçà* *-ua*, *-oa* (en els topònims col·lectius en *-osa*), etc.; majorment fàcil per tal com l'*alju(v)a* reforça naturalment més aviat per davall (*dejús*, *enjús*) de la paret que vol decantar-se. Altrament el mot degué propagar-se cap a Aragó i enllà, arribant fins al basc dialectal *jupu* «sostén»² la *-p-* del qual (< *-b-*) ens aporta una benvinguda confirmació del fet que és el consonantisme labial i no pas la *-s-* el que és antic. És clar que la *-l-* de *aljuva* es deu a la intrusió freqüentíssima de l'article àrab, que veiem en tants casos com *almetla* (*al-mendra*), *almena*, *almidó*, *alvançar*, *almorzar*, i en noms de lloc com *Albocàsser* i el mateix *Algerri* < bc. *AGIRRE*. I *-p-* < *-b-* per ultracorrecció de la sonorització romànica (*cubell/jupelu*, *cuba/cupa*).

¹ Del Lab. el copia algun dicc. recent, dels que arpleguen de segona mà, i també segurament el de J. Tarongí (1878), car no n'hi ha altra dada mallorquina (ni tan sols *DAmen.*, *DFgra.*). — ² Mot rar que Azkue recollí només en un text biscaí de c. 1800, el ms. d'Otxandiano, deixat per Zabala; observació que ja vaig comunicar a Tovar que s'hi referia en la primera redacció del seu *Diccionario Etim. Vasco*.